

9. World Health Organization. (2021). Global strategy on digital health 2020–2025. Geneva: WHO. <https://www.who.int/docs/default-source/documents/g4dhdaa2a9f352b0445bafbc79ca799dce4d.pdf>
10. Global Digital Health Monitor. (2023). The State of Digital Health Report 2023. <https://digitalhealthmonitor.org/stateofdigitalhealth23>
11. World Health Organization. (2024). Global Digital Health Monitor Dashboard. <https://data.who.int/dashboards/gdhm/overview>
12. ScienceDirect. (2024). A Nationwide Digital Maturity Assessment of Hospitals. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211883724000674>
13. Journal of Medical Internet Research. (2024). Digital Maturity as a Predictor of Quality and Safety. <https://www.jmir.org/2024/1/e56316>
14. Rock Health. (2023). 2023 Year-End Digital Health Funding Report. <https://rockhealth.com/insights/2023-year-end-digital-health-funding>
15. CHIME. (2024). Digital Health Most Wired Trends Report 2024. <https://chimecentral.org/resource-post/2024-dhwm-trends-report>
16. European Commission. (2024). Digital Decade 2024: eHealth Indicator Study. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-ehealth-indicator-study>

DOI 10.33111/vz_kneu.40.25.03.32.220.226

УДК: 368:351.862(477)

Борзенко Олена Олександрівна

доктор економічних наук, професор,
завідувачка сектору міжнародних фінансових досліджень,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
вулиця Панаса Мирного, 26, Київ, 01011
E-mail: slozko2003@ukr.net
ORCID: 0000-0002-1017-5942

Глазова Анна Богданівна

кандидат економічних наук,
науковий співробітник сектору міжнародних фінансових досліджень,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
вулиця Панаса Мирного, 26, Київ, 01011
E-mail: annapelo@ukr.net
ORCID: 0000-0003-0102-1420

ПРОБЛЕМИ РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ¹

Borzenko Olena Oleksandrivna

Doctor of Economics, Professor,
Head of the Sector for International Financial Research,
SO»Institute for Economics and Forecasting of
the National Academy of Sciences of Ukraine»,
26 Panasa Myrnoho Street, Kyiv, 01011, Ukraine
E-mail: slozko2003@ukr.net
ORCID: 0000-0002-1017-5942

¹ Це дослідження виконано у рамках виконання проєкту «Соціальна стійкість України в умовах війни та повоєнних викликів», що виконується за рахунок зовнішнього інструменту допомоги Європейського Союзу для виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (договір з Міністерством освіти і науки України № РН 55-2024 від 30.09.2024 р.).

PROBLEMS OF THE INSURANCE MARKET IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Анотація. У статті досліджено трансформацію ринку страхування України в умовах воєнного стану крізь призму соціальної стійкості, цифровізації та макрофінансової стабільності. Показано, що з початком повномасштабної агресії Російської Федерації страховий сектор зазнав суттєвих структурних викликів: скорочення перестраховальних можливостей, зростання ризиковості активів, обмеження ліквідності та зниження платоспроможного попиту населення. Водночас цифровізація виявилася потужним чинником підтримки ринку — розвиток е-сервісів, дистанційного андеррайтингу, електронних виплат і створення єдиного реєстру збитків забезпечили безперервність страхових операцій, підвищили прозорість та довіру клієнтів. Особлива увага приділяється соціальному аспекту функціонування галузі: доступності страхових продуктів для вразливих груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, пенсіонерів, людей з інвалідністю та багатодітних родин. Проаналізовано законодавчі ініціативи щодо компенсації за знищене житло (законопроект № 11028, програма «HOME»), які розглядаються як механізми мінімізації гуманітарних втрат і прискореного відновлення житлового фонду. Висвітлено проблему нерівного доступу до страхових послуг через фінансові бар'єри, цифровий розрив та нерівномірний розвиток інфраструктури. Обґрунтовано доцільність впровадження гібридних моделей державно-приватного партнерства, субсидування страхових премій і використання цифрових платформ (зокрема «Дія») для інтеграції соціальних і страхових механізмів. Зроблено висновок, що формування інклюзивного, технологічно гнучкого та соціально орієнтованого страхового ринку є необхідною передумовою макрофінансової стабільності та відновлення довіри населення до фінансової системи України в післявоєнний період.

Ключові слова: страхування, соціальна стійкість, макрофінансова опора, цифровізація страхування, електронні виплати, вразливі групи населення

Abstract. The article explores the transformation of Ukraine's insurance market under martial law through the lens of social resilience, digitalization, and macro-financial stability. It demonstrates that with the onset of the full-scale aggression of the Russian Federation, the insurance sector faced significant structural challenges, including the reduction of reinsurance capacities, increased asset risk, liquidity constraints, and declining solvency-driven demand among the population. At the same time, digitalization has proven to be a powerful factor in supporting the market — the development of e-services, remote underwriting, electronic payments, and the creation of a unified loss register have ensured the continuity of insurance operations, enhanced transparency, and strengthened client trust.

Particular attention is given to the social dimension of the sector's functioning: the accessibility of insurance products for vulnerable population groups such as internally displaced persons, pensioners, persons with disabilities, and large families. The study analyzes legislative initiatives related to compensation for destroyed housing (Draft Law No. 11028 and the «HOME» program), which are considered as mechanisms for minimizing humanitarian losses and accelerating the restoration of the housing stock.

The article also highlights the issue of unequal access to insurance services caused by financial barriers, the digital divide, and uneven infrastructure development. The expediency of implementing hybrid models of public-private partnership, subsidizing insurance premiums, and utilizing digital platforms (in particular, Diia) for integrating social

and insurance mechanisms is substantiated. The study concludes that the formation of an inclusive, technologically flexible, and socially oriented insurance market is a necessary precondition for macro-financial stability and for restoring public trust in Ukraine's financial system in the post-war period.

Keywords: insurance, social resilience, macro-financial stability, digitalization of insurance, electronic payments, vulnerable population groups.

JEL codes: G22, G28, H56, O52

Постановка проблеми. Ринок страхування є важливою складовою фінансової системи держави, яка забезпечує перерозподіл ризиків, стабільність грошових потоків і соціальний захист населення. В умовах воєнного стану його роль набуває особливого значення, адже саме страхові механізми здатні зменшити макрофінансові шоки, підтримати ліквідність сектору домогосподарств і сприяти відновленню економічної активності. Повномасштабна війна в Україні спричинила зростання невизначеності, руйнування виробничої та інфраструктурної бази, зниження ділової активності, втрату платоспроможності значної частини населення та скорочення попиту на страхові продукти. Одночасно з цим, зросла потреба у фінансових інструментах, здатних компенсувати збитки, забезпечити сталість домогосподарств і бізнесу та підтримати соціальну стійкість суспільства.

У сучасних умовах ефективність діяльності страхових компаній визначається не лише класичними чинниками — управлінням доходами, формуванням страхових резервів чи мінімізацією ризиків, — але й здатністю адаптуватися до нових викликів цифрової економіки та інтегрувати інноваційні рішення в процеси андеррайтингу, оцінки збитків і здійснення виплат. Крім того, особливої уваги потребує соціальний вимір страхового ринку, зокрема питання доступності страхових продуктів для вразливих груп населення, внутрішньо переміщених осіб і мешканців регіонів, що зазнали воєнних дій. Таким чином, постає необхідність комплексного дослідження проблем функціонування ринку страхування України у воєнних умовах, із урахуванням його ролі у формуванні соціальної та макрофінансової стійкості держави.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідження впливу повномасштабної війни на страхову галузь України показують, що сектор зазнав як швидких шоків (обвал премій у перші місяці війни), так і поступової адаптації завдяки локальним та міжнародним інструментам перестрахування й державній підтримці. Аналітичні звіти свідчать про різку фрагментацію перестраховального ринку, високу волатильність премій і збільшення тиску на ліквідність компаній, особливо в сегментах майна та транспортного страхування (OECD, 2022; Insurance Europe, 2024). Insurance Europe і огляди НАСУ документують падіння премій у 2022 р. з подальшим частковим відновленням у 2023–2024 рр., а також підвищення відношення виплат до премій, що посилює ризики платоспроможності (Insurance Europe, 2024; National Association of Insurers of Ukraine [NASU], 2024).

Питання перестрахування та доступу до міжнародних ринків ризику розглядали в низці публікацій: журналісти й галузеві оглядачі підкреслюють, що численні глобальні перестраховики й реєстри початково ввели винятки для України, ускладнивши покриття war-risk, що змусило уряд, міжнародні фінансові

інститути та брокерів шукати гарантійні і гаранто-реасурси (FT, 2024; Reuters; EBRD, 2024). Розгортання міжнародних гарантійних механізмів (наприклад, інструментів EBRD та партнерств з Lloyd's/Marsh) розглядається як ключова стратегія зниження вартості страхових покриттів і відновлення доступності ринку для великих інвестицій у відбудову (EBRD, 2024; Reuters, 2024).

У питанні цифровізації і підтримки операційної безперервності існує стійка позитивна конвергенція між науковцями, урядовими оглядами та міжнародними оцінками: розвиток електронних сервісів, дистанційного андеррайтингу, інтеграції реєстрів збитків у державні платформи (наприклад, «Дія») і впровадження електронних виплат значною мірою змінили операційну спроможність страховиків під час кризи. Урядові та донорські оцінки наголошують, що цифрові сервіси підвищують швидкість верифікації збитків і знижують транзакційні витрати (Ministry/Diia ecosystem; UNDP, 2024). Дослідження також вказують на обмеження: цифровий розрив, нерівномірний доступ до інтернету й слабка IT-інфраструктура у деяких регіонах стримують повну реалізацію цих переваг (UNDP, 2024; NASU, 2024).

Соціальна складова страхування в умовах війни — тема, що швидко набуває практичної ваги в публікаціях: аналітики і правозахисні організації розглядають законодавчі ініціативи щодо компенсації пошкодженого житла (законодавчі рамки і програми, зокрема програма «HOME» та відповідні законопроекти/акти про компенсації) як ключовий інструмент зменшення гуманітарних втрат і стимулювання відбудови (UNHCR thematic update; government HOME programme pages). Публікації також показують, що державні компенсаційні програми працюватимуть найбільш ефективно за умови інтеграції з приватними страхувальними інструментами (гібридні моделі державно-приватного партнерства, часткове субсидування премій) та єдиними цифровими реєстрами для верифікації збитків (dp-reintegration; ukraineishome).

Нарешті, академічні та політичні огляди (Bulantsov, 2024; Dobryk et al., 2024) підкреслюють потребу в комплексних регуляторних підходах: поєднанні коротко-строкових гарантій і довгострокової політики для відновлення перестраховальних каналів, стимулювання цифрових послуг і посилення спроможності страховиків управляти накопиченням ризиків. У підсумку, література одностайно вказує: для забезпечення соціальної стійкості через страхування потрібна синергія — державних програм підтримки, міжнародних гарантій та активної цифрової трансформації галузі (OECD, 2022; Insurance Europe, 2024; NASU, 2024; EBRD, 2024).

Методика дослідження. Дослідження спирається на змішану методологію, що поєднує кількісні й якісні підходи для комплексного аналізу страхового ринку України в умовах воєнного стану. Кількісні дані отримано з офіційних джерел — звітів Національної асоціації страховиків України (НАСУ), законодавчих актів (наприклад, законів № 4114-IX, № 11028) та урядових програм компенсації житла, — для оцінки таких показників, як обсяг страхових премій, сум виплат, коефіцієнт виплат, ліквідність страховиків, динаміка укладених договорів (особливо ОСЦПВ, майнове страхування) в 2022–2024 рр. Якісні методи включають аналіз нормативно-правових документів, законодавчих ініціатив щодо компенсацій за житло (законопроект № 11028, закон № 4114-IX), вивчення

публікацій, присвячених цифровим інноваціям на страховому ринку (наприклад, e-insurance, дистанційний андеррайтинг) (Katerniak, 2024; Zhuravka, Medvid & Zhuravka, 2023; Prokopchuk et al., 2024).

Часовий діапазон дослідження охоплює 2022-2024 роки, із врахуванням передвоєнного стану як базової точки порівняння. Для аналізу цифровізації використано індикатори: кількість електронних страхових полісів, частка е-послуг серед продуктів ОСЦПВ / «Зелена карта», наявність електронного реєстру збитків, використання державних порталів (наприклад, eRestoration / eRecovery / «Дія»). Для макрофінансової опори — показники державних видатків, обсягів компенсацій, бюджетної субсидії / підтримки, законодавчі гарантії та нормативні зміни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Страховий ринок України в умовах військового стану потребує дослідження структурних та інституційних проблем, особливо у контексті соціальної стійкості держави. Наукові дослідження мають бути спрямовані на аналіз трансформаційних процесів на ринку страхування України в умовах воєнного стану, на розроблення моделей інтеграції державних програм компенсації з комерційними страховими продуктами, вдосконалення системи обліку та моніторингу виплат у майновому страхуванні, підвищення доступності страхових послуг для населення та малого бізнесу у зонах підвищеного ризику.

Метою статті є комплексне дослідження трансформаційних процесів на ринку страхування України в умовах воєнного стану з позицій забезпечення соціальної стійкості, цифровізації та макрофінансової стабільності. Зокрема, дослідження спрямоване на виявлення ключових проблем і ризиків функціонування страхового сектору під час війни, оцінку впливу цифрових технологій на ефективність страхової діяльності, а також обґрунтування напрямів удосконалення державної політики щодо розвитку інклюзивного, соціально орієнтованого та технологічно гнучкого страхового ринку у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна вторгнення стало для української фінансової системи безпрецедентним випробуванням. Найбільше втрат зазнав ринок страхування, який опинився під тиском одночасно кількох негативних чинників: фізичного знищення активів, скорочення платоспроможності клієнтів, падіння попиту на корпоративні продукти та нестабільності логістичних ланцюгів. За даними Національного банку України (2023), обсяг страхових премій у 2022 році знизився на 17 % порівняно з попереднім роком, а кількість активних страхових компаній скоротилася зі 142 до 120. Однак попри кризу, ринок поступово адаптується: зріс попит на медичне страхування, продукти життя та страхування військових і волонтерів. В умовах воєнного стану цифровізація постає одним із ключових інструментів відновлення функціональності страхового сектору та забезпечення його соціальної стійкості.

Активне впровадження цифрових технологій в Україні створило фундамент для перетворення державного управління та фінансових послуг. Державний портал «Дія» став своєрідним мостом між громадянином і державою, пропонуючи понад сто електронних сервісів. Станом на 2024 рік у системі зареєстровано понад 22 мільйони користувачів, що становить приблизно дві третини дорослого населення країни (UNDP, 2022). Такий масштаб цифровізації створив сприятливе середовище і для страхового ринку, оскільки забезпечує можливість віддаленої

ідентифікації клієнтів, обміну документами та подання електронних заяв на страхові виплати. Перехід до дистанційного андеррайтингу, перевірки ризиків і автоматизованого оцінювання заявок дає змогу суттєво скоротити адміністративні витрати компаній, мінімізувати помилки та підвищити довіру споживачів до фінансових інститутів. За оцінками Світового банку (2020), цифровізація адміністративних процесів здатна зменшити операційні витрати на 15-25 %, що для українського страхового сектору означає десятки мільйонів гривень щорічної економії.

З початком війни особливого значення набули електронні механізми компенсації збитків. Запуск у квітні 2024 року Міжнародного реєстру збитків (Register of Damage for Ukraine, RD4U) під егідою Ради Європи відкрив громадянам можливість подавати заяви про знищене чи пошкоджене майно, втрату доходів або депортацію у цифровій формі. Станом на вересень 2025 року зареєстровано понад 54 тисячі таких заяв (RD4U, 2025). Для страхового ринку це важливий інструмент підтвердження збитків, що підвищує прозорість процедур, запобігає подвійним виплатам і зміцнює довіру до системи страхування загалом. Одночасно електронні виплати, зокрема через банківські системи та проєкт «eПідтримка», стали основним каналом соціальної допомоги. За даними НБУ (2024), частка безготівкових транзакцій в Україні у 2024 році перевищила 90 %, що створює необхідне середовище для подальшої інтеграції страхових і банківських послуг у цифровий формат.

Поряд із технологічними інноваціями визначальну роль у збереженні фінансової стабільності відіграла міжнародна макрофінансова допомога. У 2023 році Україна отримала понад 23,6 мільярда доларів США зовнішньої підтримки (Ukrinform, 2023), а в першому кварталі 2024 року — ще близько 9 мільярдів доларів пільгового фінансування (Міністерство фінансів України, 2024). Ці ресурси забезпечили стійкість державних фінансів, виконання соціальних зобов'язань і підтримку внутрішнього попиту, який опосередковано впливає й на страховий ринок. Завдяки стабілізаційним діям НБУ вдалося уникнути глибокої девальвації гривні та зберегти ліквідність банківської системи. Це, своєю чергою, дозволило страховим компаніям виконувати свої зобов'язання навіть у складних умовах воєнного часу. Таким чином, макрофінансова підтримка стала невід'ємною складовою цифрової трансформації страхового сектору, адже без неї жодні технологічні новації не могли б реалізуватись ефективно.

Попри очевидні досягнення, цифровізація ринку страхування стикається з низкою структурних бар'єрів. Найбільш помітними залишаються нерозвинена IT-інфраструктура частини страхових компаній, відсутність єдиного стандарту кіберзахисту, а також нормативна невизначеність щодо використання електронного підпису в страхових договорах. Проблеми доповнюються нерівномірним доступом до швидкісного інтернету в сільській місцевості та недовірою населення, особливо старшого покоління, до онлайн-сервісів. В умовах зростаючої кількості кібератак питання безпеки даних клієнтів набуває стратегічного значення. Розв'язання цих проблем потребує комплексної державної політики, що поєднуватиме технологічну модернізацію, регуляторні зміни та освітні програми з підвищення цифрової грамотності населення.

Досвід останніх років доводить, що цифровізація має не лише технологічний, а й макроекономічний ефект. Відповідно до дослідження Audretsch, Link

i van Hasselt (2023), війна спричинила скорочення кількості самозайнятих осіб приблизно на 675 тисяч, або на 20 % від довоєнного рівня. Це безпосередньо зменшило страхову базу та надходження страхових премій. Водночас цифрові інструменти допомагають компенсувати частину втрат, підвищуючи ефективність бізнес-процесів і розширюючи доступ споживачів до послуг. Використання електронних платформ для подання заяв і здійснення виплат дозволяє скоротити операційні витрати страховиків на 10–15 %, а час розгляду звернення — із десяти днів до трьох. Це підвищує швидкість обслуговування клієнтів і сприяє формуванню довіри до страхових установ у кризовий період.

Таким чином, цифровізація та макрофінансова підтримка взаємодоповнюють одна одну у зміцненні стійкості українського ринку страхування. Перша створює технологічну основу для прозорості, оперативності та клієнтоорієнтованості, тоді як друга забезпечує ресурсну стабільність і підтримку міжнародних партнерів (National Bank of Ukraine, 2023). Поєднання цих чинників дозволяє не лише пом'якшити наслідки воєнних втрат, а й закласти підвалини для післявоєнного відновлення фінансового сектору.

У квітні 2022 року Національний банк України провів опитування учасників страхового ринку з метою оцінки впливу воєнних дій на діяльність страховиків та їх здатність адаптуватися до нових умов. У дослідженні взяли участь 119 страхових компаній із 145 зареєстрованих, що становить приблизно 82 % ринку. На цих учасників припадало понад 91 % страхових премій у non-life секторі та всі резерви страхування життя, що забезпечує високу репрезентативність результатів. Опитування засвідчило, що більшість компаній зберегли операційну діяльність і поступово адаптували бізнес-процеси до умов воєнного часу. Отримані дані підтверджують високий рівень стійкості та гнучкості страхового ринку України, який продовжував функціонувати навіть за надзвичайних економічних та безпекових викликів (Національний банк України, 2022).

Упродовж 2020–2024 років структура страхових полісів в Україні зазнала помітних змін, що відображає трансформацію попиту та стратегії страхових компаній під впливом кризових чинників. За видом страхування переважає non-life (ризикове) і залишалося стабільно високим — у межах 93,8–96,3 % від загальної кількості полісів, що свідчить про домінування короткострокових договорів у портфелях страховиків. Натомість за формою страхування, страхування життя (life) скоротилося з 6,2 % у 2020 р. до 3,7 % у 2022 р., що пояснюється воєнними ризиками, зниженням інвестиційних очікувань населення та обмеженим попитом на довгострокові продукти (таблиця 1). Після часткової стабілізації у 2023–2024 рр. спостерігається поступове відновлення сегменту life, а також зростання частки добровільного страхування, що досягло 88,4 % у 2024 р. Ця тенденція свідчить про зміщення фокусу споживачів від обов'язкових видів до персоналізованих ризикових програм, зокрема у сфері автострахування, медичного страхування та страхування майна (Національний банк України, 2024) (таблиця 1).

Таким чином, структура страхового ринку України у 2020–2024 рр. демонструє стабільне домінування сегменту non-life страхування, тоді як частка страхування життя залишалася в межах 4–6 %. Паралельно спостерігається зростання питомої ваги добровільного страхування — з 83,1 % у 2020 р. до 88,4 % у 2024 р.,

що свідчить про зростання споживчої активності та поступове зниження регуляторної залежності ринку (Національний банк України, 2024).

Таблиця 1

СТРУКТУРА СТРАХОВИХ ПОЛІСІВ В УКРАЇНІ У 2020–2024 рр.
(% від загальної кількості договорів)

Рік	Вид страхування		Форма страхування		Кількість укладених договорів, млн
	Non-life (ризи- кове страхування)	Life (страхування життя)	Добровільне страхування	Обов’язкове страхування	
2020	93,8	6,2	83,1	16,9	72,4
2021	94,2	5,8	84,7	15,3	74,8
2022	96,3	3,7	86,9	13,1	58,6
2023	95,4	4,6	87,5	12,5	63,1
2024	94,8	5,2	88,4	11,6	67,9

Джерело: побудовано авторами на основі [21]

Динаміка страхових виплат в Україні у 2020–2024 роках демонструє циклічну тенденцію, зумовлену як макроекономічними коливаннями, так і зовнішніми шоками, насамперед воєнними діями (таблиця 2).

Таблиця 2

ДИНАМІКА СТРАХОВИХ ВИПЛАТ В УКРАЇНІ У 2020–2024 рр.

Рік	Загальна сума страхових виплат, млрд грн	Частка у страхових преміях, %	Зміна до попереднього року, %
2020	15,9	32,4	–
2021	17,6	31,2	+10,7
2022	14,4	28,7	–18,2 (вплив війни)
2023	18,3	30,1	+27,1
2024*	20,7	31,5	+13,1

Джерело: побудовано авторами на основі [17, 19]

*дані за 2024 р. — за попередніми оцінками НБУ (станом на II квартал 2024 р.)

Динаміка страхових виплат в Україні у 2020–2024 роках демонструє циклічну тенденцію, зумовлену як макроекономічними коливаннями, так і зовнішніми шоками, насамперед воєнними діями. Після зростання у 2021 р. (на 10,7 %) ринок зазнав різкого спаду у 2022 р. (–18,2 %), що пов’язано з призупиненням діяльності частини страховиків, скороченням премій і збільшенням ризиковості активів.

Водночас уже у 2023 р. сектор продемонстрував відновлення (+27,1 %), а за попередніми підсумками 2024 р. виплати зросли до 20,7 млрд грн, що майже на третину перевищує довоєнний рівень 2020 р. Ця динаміка свідчить про високий рівень адаптивності страхового сектору та ефективне регуляторне реагування НБУ, яке дозволило стабілізувати ринок навіть у кризових умовах (Національний банк України, 2024).

За даними Національної асоціації страховиків України (НАСУ, 2025), обсяги премій (сума грошей, яку страхувальник (тобто клієнт) сплачує страховику за надання страхового захисту) у сегменті майнового страхування демонструють стабільну позитивну динаміку: з 25,1 млрд грн у 2022 р. до 47,3 млрд грн у 2024 р. Найвищий темп приросту зафіксовано у 2023 р. (+41,8 %), що відображає поступову адаптацію страховиків і споживачів до умов воєнної економіки. Попри часткову корекцію показників у 2025 р. (30,0 млрд грн за перше півріччя), прогнозується збереження висхідного тренду, адже у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року темпи зростання премій становили +42 % (National Association of Insurers of Ukraine, 2025).

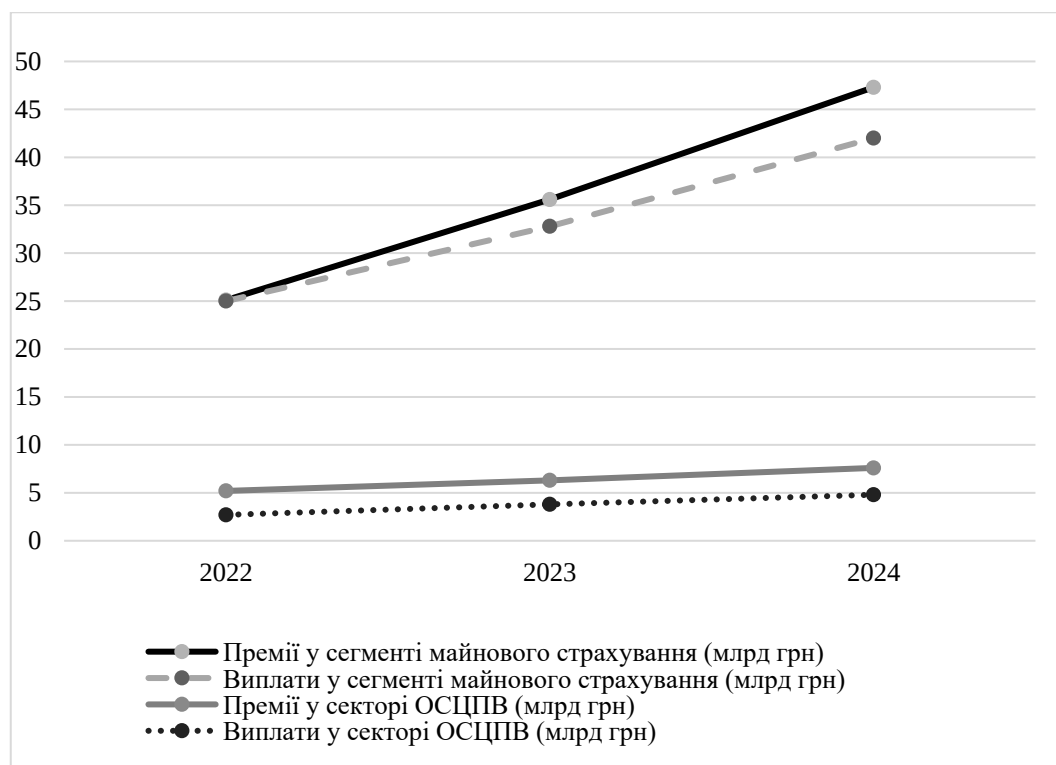

Рис. 1. Динаміка страхових премій та виплат в Україні 2022–2024, млрд грн

Джерело: побудовано авторами на основі [16]

Приріст пояснюється кількома чинниками: розширенням програм страхування нерухомого майна, підвищенням попиту на страхування об'єктів, відновлених у межах державної програми «Відновлення», а також загальним зростанням рівня фінансової культури населення.

Показники ОСЦПВ підтверджують активізацію транспортного сегмента страхового ринку. Згідно з офіційними даними Моторного (Транспортного) страхового бюро України (МТСБУ, 2024), обсяг страхових премій у цьому секторі зріс із 5,2 млрд грн у 2022 р. до 10,5 млрд грн у 2025 р., тобто майже вдвічі. Зростання зумовлене як збільшенням кількості укладених договорів (понад 3,4 млн у першому півріччі 2025 р.), так і запровадженням нового законодавства (Закон № 3720-IX), що лібералізував ціноутворення на поліси ОСЦПВ і підвищив ліміти відповідальності страховиків. Виплати у секторі ОСЦПВ демонструють аналогічну позитивну динаміку. Якщо у 2022 р. вони становили 2,7 млрд грн, то вже у 2024 р. досягли 4,8 млрд грн, а в 2025 р. прогнозовано перевищили 5 млрд грн (Motor Insurance Bureau of Ukraine, 2024). Це свідчить про посилення довіри до страхових механізмів, ефективніше врегулювання страхових випадків і поступове підвищення платоспроможності страховиків.

Таким чином, упродовж 2022–2025 рр. ринок страхування України пройшов етапи адаптації, стабілізації та поступового розширення. Зростання майнового страхування (+57 % за три роки) та удвічі вищі обсяги премій у секторі ОСЦПВ є свідченням структурного відновлення економіки, що супроводжується зростанням попиту на фінансові послуги (National Bank of Ukraine, 2025). Підвищення рівня виплат водночас свідчить про зміцнення соціальної функції страхування як інструменту компенсації втрат унаслідок війни.

Однією з найгостріших проблем страхового сектору залишається недостатній рівень проникнення страхових послуг у населення. За оцінками Національної асоціації страховиків України (НАСУ, 2025), частка застрахованого житла не перевищує 12–15 % у середньому по країні, а в прифронтових регіонах цей показник є ще нижчим. Це свідчить про обмежений доступ до страхового захисту через низьку платоспроможність громадян, слабку довіру до страхових компаній і недостатній розвиток інструментів мікрострахування.

Другою суттєвою проблемою є відсутність системного механізму державного перестрахування ризиків, пов'язаних із воєнними діями. Попри ухвалення Закону № 4114-IX «Про компенсацію за пошкоджене або зруйноване житло» та реєстрацію законопроекту № 11028, що передбачає створення Державного реєстру пошкодженого майна, ці норми ще не інтегровані у страхову практику (Verkhovna Rada of Ukraine, 2024). Відсутність ефективної взаємодії між державними компенсаційними фондами та комерційними страховиками знижує можливість для створення сталого механізму відшкодування збитків.

Третім викликом є низький рівень капіталізації страхових компаній та обмежений доступ до міжнародних перестрахових ресурсів. Як зазначає Національний банк України (2025), частка перестрахованих ризиків за кордоном скоротилася на 40 % у порівнянні з довоєнним періодом через геополітичну невизначеність і високі рівні ризику, що призводить до зниження конкурентоспроможності українських страховиків.

Не менш важливою проблемою залишається недостатня цифровізація галузі: понад 60 % страхових операцій і досі виконуються в офлайн-режимі, що

ускладнює прозорість і оперативність врегулювання страхових випадків (National Association of Insurers of Ukraine, 2025).

Перспективи розвитку страхового ринку у післявоєнний період вказують на значний потенціал зростання ринку страхових послуг у процесі відновлення економіки. Одним із ключових напрямів розвитку є розширення державноприватного партнерства у сфері компенсаційних механізмів. У перспективі до 2030 р. прогнозується створення Національного гарантійного фонду страхових ризиків, який забезпечуватиме часткове покриття збитків за договорами майнового страхування, пов'язаними з наслідками війни (Cabinet of Ministers of Ukraine, 2025). Другим перспективним напрямом є цифрова трансформація страхового сектору. Впровадження єдиної платформи електронного страхування на базі «Дія» сприятиме спрощенню процесу укладання договорів, підвищенню рівня довіри та скороченню адміністративних витрат (Ministry of Digital Transformation of Ukraine, 2025). Крім того, очікується зміцнення позицій ринку автострахування (ОСЦПВ).

Важливою перспективою є також підвищення ролі страхування у процесі залучення міжнародних інвестицій. Створення міжнародних гарантійних програм для бізнесу (наприклад, ініціатива Ukraine Investment Framework Європейської Комісії) стимулюватиме розвиток корпоративного страхування та перестрахування інфраструктурних ризиків (European Commission, 2025).

Отже, подолання окреслених проблем і реалізація стратегічних перспектив розвитку страхового ринку в умовах післявоєнного відновлення потребує скоординованих дій держави, страховиків і міжнародних партнерів. Формування ефективного механізму страхового захисту населення стане не лише фінансовим інструментом стабільності, а й ключовою передумовою відновлення довіри до економічних інститутів у повоєнній Україні.

Дискусія. У процесі дослідження проблем функціонування страхового ринку України в умовах воєнного стану постає низка дискусійних питань, що потребують подальшого теоретичного осмислення та практичного врегулювання.

По-перше, недостатньо узгодженими залишаються підходи до співвідношення державних компенсаційних механізмів і приватного страхування. Законодавчі ініціативи (зокрема, Закон № 4114-IX і законопроект № 11028) передбачають можливість відшкодування збитків громадянам за пошкоджене житло через державні фонди, однак не визначають чітких правил взаємодії з приватними страховими компаніями. Частина науковців (наприклад, Лібанова, 2024; Сокол, 2025) вважає, що такий підхід сприяє соціальній стабільності, тоді як інші дослідники (Деркач, 2024; Національний банк України, 2025) наполягають на необхідності поєднання компенсаційної та страхової моделей для зменшення фіскального навантаження на державу.

По-друге, дискусійним залишається питання ролі міжнародних перестраховувальних компаній у післявоєнному відновленні ринку. З одного боку, залучення глобальних перестраховиків підвищує стійкість і ліквідність сектору. З іншого — висока вартість перестрахових премій і геополітичні ризики можуть призвести до «витоку» капіталу за кордон і зниження конкурентоспроможності українських страхових компаній (National Bank of Ukraine, 2025).

По-третє, цифровізація страхових процесів, попри свої очевидні переваги, породжує ризики нерівного доступу до страхових послуг. Значна частина насе-

лення, особливо у сільських регіонах або серед літніх осіб, має обмежені цифрові навички, що ускладнює використання електронних платформ (Ministry of Digital Transformation of Ukraine, 2025). У цьому контексті важливою стає дискусія щодо того, чи повинна держава забезпечувати обов'язкову цифрову інклюзію, чи залишати її на розсуд ринку.

По-четверте, предметом наукової дискусії є визначення соціальної функції страхування в умовах війни. Одні дослідники трактують страхування виключно як економічний механізм перерозподілу ризиків (Kozmenko & Bielova, 2023), тоді як інші підкреслюють його соціальну роль як інструмента забезпечення фінансової стійкості та психологічної безпеки громадян (European Commission, 2025).

Таким чином, сучасний етап розвитку страхового ринку України характеризується наявністю кількох полів наукової і практичної дискусії, що об'єднують проблеми нормативного регулювання, цифрової адаптації, соціальної інклюзії та міжнародної співпраці. Подальше осмислення цих питань є необхідним для формування цілісної стратегії розвитку страхового сектору в післявоєнний період.

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що у 2022–2025 рр. страховий ринок України перебував у стані поступового відновлення та структурної перебудови після шоків наслідків повномасштабної війни. Попри позитивну динаміку зростання страхових премій у сегментах майнового страхування (+57 % за період) та обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності автовласників (ОСЦПВ), ринок і далі характеризується низьким рівнем охоплення населення, обмеженою капіталізацією компаній і недостатньою інтеграцією державних компенсаційних механізмів із приватним сектором.

Водночас перспективи розвитку страхового ринку є позитивними. У найближчі роки очікується формування державно-приватних партнерств у сфері компенсаційних виплат, створення Національного гарантійного фонду страхових ризиків, а також активне впровадження цифрових технологій у страхові сервіси (Cabinet of Ministers of Ukraine, 2025). Зростання обсягів премій і стабілізація рівня виплат у секторі ОСЦПВ є ознаками відновлення довіри до страхових інститутів і свідчать про підвищення ролі страхування як елемента фінансової безпеки держави.

Таким чином, ефективна інтеграція державної політики відшкодування збитків із комерційними страховими інструментами, розвиток цифрової інфраструктури ринку та зміцнення фінансової стійкості страховиків є визначальними умовами стійкого відновлення галузі. Розвиток страхового ринку в післявоєнний період має потенціал стати важливим каталізатором економічної стабілізації, інвестиційної привабливості та соціального захисту громадян України.

Подяка. Це дослідження виконано у рамках виконання проєкту «Соціальна стійкість України в умовах війни та повоєнних викликів», що виконується за рахунок зовнішнього інструменту допомоги Європейського Союзу для виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (договір з Міністерством освіти і науки України № РН 55-2024 від 30.09.2024 р.).

Література

1. Національна асоціація страховиків України. (2024). Огляди страхового ринку України. URL: <https://nasu.com.ua/oglyady-rynku>
2. Національний банк України, Огляд страхового ринку України за 2020–2024 рр., <https://bank.gov.ua>
3. Національний банк України. (2022). Результати квітневого опитування учасників страхового ринку щодо впливу війни на діяльність страховиків. Київ: НБУ. URL: <https://bank.gov.ua>
4. Національний банк України. (2023, 7 листопада). Аналіз портфелів страхових компаній зі страхування життя за 2020–2022 роки [Презентація]. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Презентація_аналіз_дослідження_портфелів_2020_22_life_07_11_2023.pdf
5. Українська асоціація страхування. (2024, квітень). Основні тенденції страхового ринку у 2024 році. URL: <https://uainsur.com/osnovni-tendentsii-strakhovoho-rynku-u-2024-rotsi>
6. Audretsch, D. B., Link, A. N., & van Hasselt, M. (2023). War and Entrepreneurship: The Case of Ukraine. arXiv preprint arXiv:2303.02773.
7. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). Program of housing compensation «eRestoration / eRecovery». Retrieved from <https://recovery.gov.ua>
8. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). Concept of the National Insurance Risk Guarantee Fund. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua>
9. Derkach, V. (2024). *Reforming Ukraine's Insurance Sector: Fiscal and Regulatory Challenges*. Kyiv: NBU Analytical Center.
10. ElitExpert. (2024, June 14). Роз'яснення до закону № 4114-IX про компенсацію за зруйноване житло. Retrieved from <https://elitexpert.ua>
11. European Commission. (2025). Ukraine Investment Framework: Risk Insurance and Guarantee Programs. Retrieved from <https://commission.europa.eu>
12. European Commission. (2025). *Ukraine Investment Framework: Risk Insurance and Guarantee Programs*. Retrieved from <https://commission.europa.eu>
13. Interfax-Ukraine. (2024, April 22). Bill No. 11028: Mechanism of compensation for destroyed housing presented in Parliament. Retrieved from <https://interfax.com.ua>
14. Katerniak, I. (2024). Digital transformation of the insurance market of Ukraine under wartime conditions. *Journal of Economic Development and Policy*, 12(3), 45–58. <https://doi.org/10.32782/jedp.2024.3.5>
15. Kozmenko, S., & Bielova, O. (2023). *Insurance as a Mechanism of Economic Stability in Crisis Conditions. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 42(1), 15–27.
16. Libanova, E. (2024). *Social Aspects of Economic Recovery in Ukraine*. NAS of Ukraine, Kyiv.
17. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2025). Digitalization of Insurance Services Report. Retrieved from <https://thedigital.gov.ua>
18. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2025). *Digitalization of Insurance Services Report*. Retrieved from <https://thedigital.gov.ua>
19. Ministry of Finance of Ukraine. (2024). Concessional financing from international partners. Retrieved from <https://mof.gov.ua>
20. National Bank of Ukraine. (2024). Cashless Payments in 2024. Retrieved from <https://bank.gov.ua>
20. Motor (Transport) Insurance Bureau of Ukraine. (2024). Annual report 2024. Retrieved from <https://mtsbu.ua>

21. National Association of Insurers of Ukraine (NASU). (2024). Annual report on the insurance market of Ukraine, 2020–2024. Kyiv: NASU. Retrieved from <https://forinsurer.com>
22. National Association of Insurers of Ukraine. (2025). Insurance Market Overview, Q1 2025. Retrieved from <https://nasu.com.ua>
23. National Bank of Ukraine (NBU). (2024). Review of the non-banking financial sector (Insurance segment). Kyiv: NBU. Retrieved from <https://bank.gov.ua>
24. National Bank of Ukraine. (2025). Financial Stability Report, May 2025. Retrieved from <https://bank.gov.ua>
25. National Bank of Ukraine. (2025). *Financial Stability Report, May 2025*. Retrieved from <https://bank.gov.ua>
26. Prokopchuk, O., Hlushchenko, L., & Demchenko, I. (2024). Financial resilience and social insurance mechanisms in post-war Ukraine. *Financial Studies*, 5(2), 71–84. <https://doi.org/10.32843/fst.2024.2.07>
27. Sokol, I. (2025). *Public Compensation and Private Insurance: Balancing Mechanisms for Post-War Recovery*. *Ukrainian Journal of Economic Studies*, 12(2), 87–99.
28. State Regulatory Service of Ukraine. (2023). Analysis of the insurance sector regulatory changes under martial law. Retrieved from <https://www.drs.gov.ua>
29. Ukrinform. (2023). Ukraine received \$23.6 billion in macrofinancial assistance this year. Retrieved from <https://ukrinform.net>
30. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). Draft Law No. 11028 «On compensation for destroyed and damaged residential property as a result of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>
31. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). Law of Ukraine No. 4114-IX and Draft Law No. 11028 on Compensation for Damaged or Destroyed Property. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>
32. World Bank. (2020). Digital Government Readiness Assessment: Eastern Europe Report. Washington, DC.
33. Zhuravka, F., Medvid, M., & Zhuravka, O. (2023). Digital innovations and the transformation of Ukraine's financial services market during the war. *Economics and Management*, 36(4), 88-102. <https://doi.org/10.32782/econman.2023.4.07>

References

1. Audretsch, D. B., Link, A. N., & van Hasselt, M. (2023). War and Entrepreneurship: The Case of Ukraine. arXiv preprint arXiv:2303.02773.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). Program of housing compensation «eRestoration / eRecovery». Retrieved from <https://recovery.gov.ua>
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). Concept of the National Insurance Risk Guarantee Fund. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua>
4. Derkach, V. (2024). *Reforming Ukraine's Insurance Sector: Fiscal and Regulatory Challenges*. Kyiv: NBU Analytical Center.
5. ElitExpert. (2024, June 14). Роз'яснення до закону № 4114-IX про компенсацію за зруйноване житло. Retrieved from <https://elitexpert.ua>
6. European Commission. (2025). Ukraine Investment Framework: Risk Insurance and Guarantee Programs. Retrieved from <https://commission.europa.eu>
7. European Commission. (2025). *Ukraine Investment Framework: Risk Insurance and Guarantee Programs*. Retrieved from <https://commission.europa.eu>
8. Interfax-Ukraine. (2024, April 22). Bill No. 11028: Mechanism of compensation for destroyed housing presented in Parliament. Retrieved from <https://interfax.com.ua>

9. Katerniak, I. (2024). Digital transformation of the insurance market of Ukraine under wartime conditions. *Journal of Economic Development and Policy*, 12(3), 45–58. <https://doi.org/10.32782/jedp.2024.3.5>
10. Kozmenko, S., & Bielova, O. (2023). *Insurance as a Mechanism of Economic Stability in Crisis Conditions. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 42(1), 15–27.
11. Libanova, E. (2024). *Social Aspects of Economic Recovery in Ukraine*. NAS of Ukraine, Kyiv.
12. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2025). Digitalization of Insurance Services Report. Retrieved from <https://thedigital.gov.ua>
13. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2025). *Digitalization of Insurance Services Report*. Retrieved from <https://thedigital.gov.ua>
14. Ministry of Finance of Ukraine. (2024). Concessional financing from international partners. Retrieved from <https://mof.gov.ua>
15. National Bank of Ukraine. (2024). Cashless Payments in 2024. Retrieved from <https://bank.gov.ua>
16. Motor (Transport) Insurance Bureau of Ukraine. (2024). Annual report 2024. Retrieved from <https://mtsbu.ua>
17. National Association of Insurers of Ukraine (NASU). (2024). Annual report on the insurance market of Ukraine, 2020–2024. Kyiv: NASU. Retrieved from <https://forinsurer.com>
18. National Association of Insurers of Ukraine. (2024). Reviews of the insurance market in Ukraine. URL: <https://nasu.com.ua/oglyady-rynku>
19. National Association of Insurers of Ukraine. (2025). Insurance Market Overview, Q1 2025. Retrieved from <https://nasu.com.ua>
20. National Bank of Ukraine (NBU). (2024). Review of the non-banking financial sector (Insurance segment). Kyiv: NBU. Retrieved from <https://bank.gov.ua>
21. National Bank of Ukraine. (2022). Results of the April survey of insurance market participants on the impact of the war on the activities of insurers. Kyiv: NBU. URL: <https://bank.gov.ua>
22. National Bank of Ukraine. (2023, November 7). Analysis of life insurance companies' portfolios for 2020–2022 [Presentation]. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Презентація_аналіз_дослідження_портфелів_2020_22_life_07_11_2023.pdf
23. National Bank of Ukraine. (2025). Financial Stability Report, May 2025. Retrieved from <https://bank.gov.ua>
24. National Bank of Ukraine. (2025). *Financial Stability Report, May 2025*. Retrieved from <https://bank.gov.ua>
25. Prokopchuk, O., Hlushchenko, L., & Demchenko, I. (2024). Financial resilience and social insurance mechanisms in post-war Ukraine. *Financial Studies*, 5(2), 71–84. <https://doi.org/10.32843/fst.2024.2.07>
26. Sokol, I. (2025). *Public Compensation and Private Insurance: Balancing Mechanisms for Post-War Recovery*. *Ukrainian Journal of Economic Studies*, 12(2), 87–99.
27. State Regulatory Service of Ukraine. (2023). Analysis of the insurance sector regulatory changes under martial law. Retrieved from <https://www.drs.gov.ua>
28. Ukrainian Insurance Association. (2024, April). Main trends in the insurance market in 2024. URL: <https://uainsur.com/osnovni-tendentsii-strakhovoho-rynku-u-2024-rotsi>
29. Ukrinform. (2023). Ukraine received \$23.6 billion in macrofinancial assistance this year. Retrieved from <https://ukrinform.net>
30. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). Draft Law No. 11028 «On compensation for destroyed and damaged residential property as a result of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>

31. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). Law of Ukraine No. 4114-IX and Draft Law No. 11028 on Compensation for Damaged or Destroyed Property. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>

32. World Bank. (2020). Digital Government Readiness Assessment: Eastern Europe Report. Washington, DC.

33. Zhuravka, F., Medvid, M., & Zhuravka, O. (2023). Digital innovations and the transformation of Ukraine's financial services market during the war. *Economics and Management*, 36(4), 88–102. <https://doi.org/10.32782/econman.2023.4.07>

DOI 10.33111/vz_kneu.40.25.03.33.227.233

УДК 338.242+339.3

Мартинюк Максим Петрович,
кандидат економічних наук, докторант
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
<https://orcid.org/0009-0002-8660-2792>
e-mail: mksm.mrtnk@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЛАНЦЮГІВ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА ЕКСПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Martyniuk Maksym
PhD, doctoral student
National Scientific Center «Institute of Agrarian Economics», Ukraine
<https://orcid.org/0009-0002-8660-2792>
e-mail: mksm.mrtnk@gmail.com

FORMATION OF VALUE CHAINS IN THE PRODUCTION AND EXPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN UKRAINE

Анотація. У статті обґрунтовано важливість виробництва продукції з високою доданою вартістю шляхом розширення ланцюгів доданої вартості у виробництві та експорті сільськогосподарської продукції в Україні. Автори наголошують, що класична парадигма зовнішньоекономічної діяльності, яка зосереджується на заміні експорту сировини експортом готової продукції, хоча й залишається актуальною, проте не вичерпує всі можливості для сталого економічного зростання.

У цьому контексті пропонується альтернативний підхід, заснований на створенні інноваційних біотехнологічних і циркулярних ланцюгів доданої вартості, які забезпечують комплексне використання сільськогосподарських ресурсів, побічної продукції тваринництва та вторинної сировини. Розкрито теоретичні засади формування ланцюгів доданої вартості, окреслено міжнародні моделі (ЄС, США), проаналізовано специфіку сільськогосподарської сировини як вихідної точки для подальших трансформацій.

Особливу увагу приділено тваринництву як проміжній ланці, що дозволяє ефективно використовувати біологічні відходи у біотехнологічній переробці. У статті висвітлено можливості отримання продукції з високою доданою вартістю, такої як амінокислоти (лізин, метіонін, треонін), ферментні препарати (панкреатин, гепарин, інсулін), білкові сполуки (колаген, желатин, протеїни та пептиди), а також біоактивні речовини для фармацевтичної, косметичної та харчової промисловості.

Показано, що біотехнологічна переробка здатна формувати нові нішеві ринки — від пробіотиків і ферментних комплексів до високотехнологічних наноматеріалів і медичних препаратів.